

szerint kellően nem tisztázott problémára: arra a módszertani kérdésre, hogyan kellene a közönségtörténetnek szorosabban, szervezettebben kapcsolódnia az irodalomtörténethez. Weber Antal *Az irodalomszociológia – történeti szempontból* című tanulmánya (It, 1978. 301–325.) tartalmaz e vonatkozásban hasznosítható meglátásokat. Némileg leegyszerűsítve, illetve a közönségtörténeti kutatás feladata szempontjából kielezve a Wébertől felvetett gondolatokat, azt hiszem, az olvasóközönség történeti vizsgálatában az irodalomtörténeti értékrend és a kor olvasói tudatában-ízlésében jelentkező értékrend szembesítése lenne a legtermékenyebb szempont. Ahhoz azonban, hogy ez a szembesítés megalapozott lehessen, még további kutatásokra s a kutatási eredmények olyan leíró szintű összegezésére van szükség, mint amilyen – máris szép eredményeket hozva – Fülöp Géza könyve. (Irodalomtörténeti könyvtár 33. Akadémiai, 1978.)

OROSZ LÁSZLÓ

A MAGYAR IRODALOM BIBLIOGRÁFIÁJA*

Kozocsa Sándor több évtizedes bibliográfusi munkásságának legújabb termése az immár két kötetesre duzzadt összeállítás, amely az 1961 és 1965 közötti magyar irodalomtörténetírás összefoglaló regisztrálására vállalkozott. A valamikor kurrens, éves kiadványként indult bibliográfia a szerkesztés és a nyomdai kivitelezés elhúzódnása miatt egyre inkább veszített „naprakész” jellegéből, az utolsó kötetek is nagy késéssel jelentek meg, de kétségtelen, hogy a „pálmát” a mostani kötet viszi el: a benne összefoglalt időszak záródátumához képest is tizenhárom évet késett. Éppen ezért a bibliográfia szerkesztője új feladattal állt szemben, amikor e korszak anyagát rendszerezte, hiszen ekkora periódus a sorozatban még nem került összefoglaló kötetbe, ugyanakkor az azóta eltelt idő is azt a szerkesztési eljárást sugalmazta, amely bizonyos tömörítésekkel és válogatással a retrospektív bibliográfiai gyakorlat igényeinek felelt meg. A válogatást elsősorban a gyűjtés leszűkítésénél érhetjük tetten: míg az előző kötetben még 103 folyóiratot figyelt a szerkesztő, addig itt majd felére csökkent a feldolgozott periodikumok száma, és csak 54 címet találunk a feldolgozott periodikumok jegyzékében. Csak helyeselni tudjuk, hogy kimaradtak ez esetben a vidéki

*1961–1965 1–2. kötet. Összeállította: Kozocsa Sándor

napilapok, ugyanakkor ismét hiányként róhatjuk fel – amint a korábbi köteteknél Péter László is megtette már – a határon túli magyar nyelvű irodalmi folyóiratok elmaradását. A folyóiratok jegyzéke sem tartalmazza minden gyűjtött periodikum címét, így kimaradt a *New Hungarian Quarterly* is, pedig az 535. lapon szerepel egy recenzióval.

A bibliográfia szerkezete követi az előző évek gyakorlatát. A szakrendi csoportosítás – Kozocsa Sándor Géza munkája – csak néhány ponton tér el a korábbiaktól, egyes szakaszok átcsoportosításában illetve összevonásában. Először szerepel a kötetben rövidítésjegyzék, az általános gyakorlattól eltérően együttesen sorolja fel a feldolgozott periodikumok szígláját és a címléírási rövidítéseket. Néhány esetben a rövidítések kialakítása következetlen. A Szépirodalmi Kiadó rövidítése SzK, a Gondolat Kiadóé GK, de az Akadémiai Kiadóé AKi, a Magvető Kiadóé MKi, az Ifjúsági Kiadóé Ifj. k. A változásokat az eredményezte, hogy a logikusan ideillő AK, MK, rövidítéseket folyóiratok – A Könyvtáros, Magyar Könyvszemle – számára tartotta fenn a szerkesztő. Ugyancsak eltér két főiskolai évkönyv szíglája: Az Egri Pedagógiai Főiskola Évkönyve rövidítve: Az Egri Pedag. Főisk. Évkve., de A Pécsi Pedagógiai Főiskola Évkönyve már névelő nélküli, tehát: Pécsi Pedag. Főisk. Évkve. Más esetben az évkönyvet csak É betűvel jelöli a szerkesztő, vö. PIMÉ = A Petőfi Irodalmi Múzeum Évkönyve, ugyanakkor OSzK Évkve = Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve.

Az 1960-as év bibliográfiai termését feldolgozó kötet terjedelméhez (526 l.) viszonyítva ugyan örömdetesesen kisebb a mostani ötéves periódus lapszáma (1123 l.), azonban ez nyilvánvalóan a gyűjtőkör szűkítésének eredménye, másfelől viszont a terjedelem gazdaságos tömörítésével még könnyebben áttekinthető lehetett volna a kötet. Ésszerű összevonásnak látszik a recenziók jelenlegi csoportosítása – évszám szerint, folyamatos szedésben követik egymást a lelőhelyadatok a korábbi, betűrendes, mindig új sort kezdő elkülönítés helyett. Sajnálatos azonban, hogy a kéthasábos szedés most sem valósult meg, és számtalan, kisebb jelentőségű, főleg eseményre utaló névtelen és gyakran azonos című cikket nem vont össze a szerkesztő. Ami a kurrens bibliográfiai feltárásban szükséges lehet, az egy több évet összefoglaló periódusnál csak felesleges szószaporítás, ld. az *Ünnepi Könyvhét* (38–45.) vagy az *Irodalmi és művészeti díjak, pályázatok* (198–199.) c. fejezetet. A szakrend kialakításánál nem mindig világos, melyik cím, miért került abba a csoportosításba. *A mai magyar irodalom kérdései, viták* és a *Napjaink irodalmi élete* fejezetek határai elmosódottak. Mindezt, és még sok más tudnivalót tartalmazhatott volna a sajnálatosan hiányzó szerkesztői bevezető.

Természetes, hogy ilyen hatalmas méretű bibliográfiai vállalkozás nem lehet mentes a hibáktól, elírásoktól vagy helytelen szakrendi csoportosítástól. A jelentős időbeli eltolódás azonban lehetővé teszi (tette volna) akár az Irodalomtudományi Intézet kiadásában megjelenő – eddig kétkötetes – bibliográfia eredményeinek felhasználását, néhány adat kontrollálását és a kimaradt jelentős tanulmányok beiktatását. Ugyancsak jó segítséget nyújtanak a szerkesztőnek az egyes írói bibliográfiák, amelyek bizonyos névrövidítéseket is sikerrel oldanak föl. A recenzens természetesen nem ellenőrizhet minden adatot, ezért csak szűrőpróbaszerűen tesz néhány kiegészítésre javaslatot illetve korrigálja az elírásokat a pontos tájékoztatás érdekében. (A javítások esetleges beírását megkönnyítendő célszerű lapszám szerint haladni, természetesen csak néhány jellemző hibát ragadva meg.)

6. l. Borsa Gedeon–Dörnyei Sándor: *A régi magyarországi nyomtatványok új bibliográfiája* – illetve 11. l. Borsa Gedeon: *Kézikönyv készül a régi magyarországi nyomtatványokról* c. cikke azonos témájú, mégis két különböző fejezetbe került.

47. l. Érthetetlen, hogy a *Folyóirat- és hírlaptörténet* fejezetből miért hiányzik a Nyugat, a Szabad Szó vagy a Kelet Népe történetére vonatkozó anyag. Mindez megtalálható az *Irodalomtörténet* fejezetében, de természetesen nem téma szerint csoportosítva.

55. l. Kovács Sándor Iván: *A Jázmin utcától a Jázmin utcáig* című írása nem a szegedi Tiszatáj folyóiratról szól, hanem Hidas Antal költőről. Hidas Antalnál meg is található (513.), de Kovács Sándor néven, és a névmutatóban is különül ugyanaz a cikk.

66–67. l. Gyulai Pál: *Bírálatok, cikkek, tanulmányok* című kötetéből 17 írás szerepel az általános irodalomtörténeti fejezetben egymás után, és minden esetben kiírta a szerkesztő a szerző teljes nevét. Célszerű lett volna – és más hasonló esetben is – egy rövidebb, összevontabb címléírás formát kialakítani, akár megtartva az itt közölt sorrendet, azaz a címek betűrendjét, akár a kötetben szereplő sorrendet alkalmazva.

70. l. Keserű Bálint: *A „Conspiratio Kendiana” szerzője* című tanulmányának jelentősége éppen a szerzőség tisztázásában rejlik, Debreczeni S. Jánost azonban sem annotáció nem említi, sem a szerzői fejezetben nem találjuk, ahol pedig az idézett cikknek a helye lenne.

70. l. Klaniczay Tibor: *A Fanchali Jób-kódex* című tanulmányának az általános részen kívül Balassi Bálintnál is elő kellene fordulnia.

74. l. Kelecsényi Ákos: *Három XVI. századi énekeskönyv* című tanulmánya nem hozzászólás Mejtán, Antoninnek a Gálszécsi töredékről szóló írásához, hanem Huszár Gál, Szegedi Gergely és Beythe István énekeskönyvével foglalkozik. Az említett szerzőknél viszont nincs meg

a címléírás, emellett még a megjelenési év is hiányzik, 1964-ben látott napvilágot a Magyar Könyvszemlében. Viszont nem szerepel Gálszécsi Istvánnál Mejtán említett tanulmánya, Bredár Gyula: *Gálszécsi énekeskönyvének Prágában előkerült töredéke* című írása és Nagy Barna: *Gálszécsi István énekeskönyvének második, nagyrészt ismeretlen kiadása* című tanulmánya a 75. lapról.

77. 1. Péter László: *Miscellanea* című összeállítása külön címekkel ellátott írásokat közöl, amelyek nem szerepelnek az illető szerzőknél. Pl. *Móra Ferenc – Ady Endréről* című sem Adynál, sem Móránál nem található.

97. 1. Keserű Bálint: *Epiktétosz Magyarországon – a XVII. században* tanulmányának a pontos címe: *Epiktétos magyarul – a XVII. század elején*. A fordító Thordai János, őt azonban a kötet nem említi meg.

117. 1. (v. d. sz.) feloldása Vujicsics D. Sztoján. Egyébként ugyanczen a lapon szerepel teljes névvel is.

163. 1. A Bécsi Kódex nyelvtanának feldolgozásában nem H. Bottyán Éva, hanem H. Bottyánffy Éva működött közre.

217. 1. Tichy Katalin: *Szegedi fiatalok szerzői estje* című írása egy olyan cikk hozzászólásaként regisztrálódott, amely időrendben később jelent meg.

249. 1. Bodnár György: *Ady és a Nyugat-mozgalom* című írása helyesen: *Bartók és a Nyugat-mozgalom*.

254. 1. K. T. feloldása: Kis Tamás.

257. 1. -r feloldása: Vezér Erzsébet.

261. 1. Vezér Erzsébet: *Ady-kutatások az Irodalomtörténeti Intézetben* című beszámolója nem 1951-ben, hanem 1961-ben jelent meg. Az Adyhoz tartozó anyag kiegészíthető még az alábbiakkal: Demény János: *Balázs Béla, Ady és Bartók közös színdarabterve*. Teljes leírása a 300. lapon Balázs Bélánál. – Kiss Mihály: *A Lévy–Ady affér*. Napjaink, 1964. 1. 12. – Nádor György: *Az és kötőszó egy sajátos szerepéről*. (A Vér és arany cím értelmezése.) Magyar Nyelv, 1963. 50–53. – Zsadányi Guidó: *Ady Miskolcon*. Napjaink, 1963. 11. 11. A kiegészítések alapja Vitályos László–Orosz László kiváló Ady-bibliográfiája.

267. 1. Anonymus fejezetébe kívánkozik még: Melich János: *Anonymus Gestájáról*. M. J.: Dolgozatok. 2. köt. Bp. 1963. 3–38.

292. 1. Zsindely Endre: *Egy értékes hungarica: Bacsfányi János mostanig lappangó műve* című tanulmányának pontos címe: *Egy értékes hungarica: Batsányi János 1810-es, mostanáig lappangó műve a Schaffhauseni Városi Könyvtárban*.

297. 1. Gerézdi Rabán: *Balassa János solymocskájáról* című tanulmányának elhelyezése téves. Nem Balassi Bálinthoz tartozik, hanem Madách Gáspárhoz, aki az ének szerzője. Az irodalomtörténetírás tanú-

sága szerint előbb Rimay Jánosnak, majd Balassa Jánosnak tulajdonították, de Balassi Bálint nem jöhet szóba. – Ugyanitt: Kloc, Ján tanulmánya nem 1956-ban, hanem 1965-ben jelent meg.

323. l. Bél Mátyás fejezete kiegészíthető még: Wellmann Imre: *Bél Mátyás és a Magyar Tudós Társaság terve 1735-ben* című tanulmányával. Megjelent a Magyar Tudományban 1965-ben (738–741.)

349. l. Kulcsár Péter: *Bonfini-tanulmányok* kötetének helyes címe: *Bonfini-forrástanulmányok*.

350. l. A Bornemisza Péter: *Énekek három rendben* című facsimilekiadvány kísérőtanulmányának szerzője: Kovács Sándor Iván.

351. l. Borzsák István: *Az antikvitás XVI. századi képe* c. kötetét a feldolgozott periódusban ismertette Tarnóc Márton is. Valóság, 1961. 115–116.

464. l. Geleji Katona Istvánról szól Szathmári István: *Geleji Katona István és a XVII. századi német „Sprachgesellschaft”-ok* című tanulmánya. (Magyar Nyelvőr, 1964. 248–252.)

552. l. Sólyom Jenő tanulmányában nem Janus Pannonius „dramatikájáról” hanem grammatikájáról van szó.

574. l. Donga György József Attiláról szóló cikkének címe: *Hogy költészetét megszeressük* helyett: *Hogy költészetét megszerettessük*.

578. l. Grezsa Ferenc: *József Attila: A kozmosz élete* – helyesen: *A kozmosz éneke*.

687. l. Kölcsey Ferenc anyaga kiegészíthető még két jelentős írással: Lukácsy Sándor: *Kölcsey és Szion bölcsei*. Világosság, 1963. 558–561.

l. – Trócsányi Zsolt: *A „Wesselényi védelme” szerzőségének kérdéséhez*. (Barta István vita-zárószavával.) Századok, 1962. 836–841.

700. l. Ladányi Mihály: *Mint a madarak* című kötetéről a Népszabadság 1963. VI. 1. számában megjelent ismertetés aláírása nem G. Gy. L., hanem G. Sz. L., feloldása pedig: G. Szabó László.

752. l. Vajthó László: *Ady és Mikes* címen megjelent rövid közleménye nem Mikes Lajosról, hanem Mikes Kelemenről szól.

839. l. Az *Újabb nyom a Petőfi-rejtély megfejtésére* c. írás szerzője nem Fenyő István, hanem Fenyő József.

824. l. Hiányzik a bibliográfiából a Pápai Páriz Ferencre és fiára vonatkozó tanulmány: Gergely Pál: *Pápai–Páriz-album a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában*. Magyar Tudomány, 1961. 128–132.

856. l. Sem Ráday Pálnál, sem II. Rákóczi Ferencnél nem szerepel Esze Tamás: *Egy lengyel királyi tanácsos levele. (Adalék a Rákóczi szabadságharc publicisztikájához)* c. írása, (Magyar Könyvszemle, 1961. 482–489.) amely szerint a levél alapirata Ráday Pál szövegezése.

892. l. A Sámbock Jánosról szóló irodalmat két tanulmánnyal egészíthetjük ki: Borsa Gedeon–Walsh, James, E.: *Eine gedruckte Selbstbiblio-*

graphie von Johannes Sambucus. Magyar Könyvszemle, 1965. 128–133. – Borzsák István: *Ein Copernicus Exemplar aus der Bibliothek des Johannes Sambucus in Debrecen*. = uo. 133–138.

933. I. Szabó Lőrinchez tartozik Rába György: *Szabó Lőrinc költészete* c. tanulmánya. Valóság, 1964. 7. 25–35. 1.

954. I. A Székely István krónikáját közreadó facsimile-kiadványt nem Kaposi Mária ismertette az ItK, 1961. 472. lapján, hanem Kaposi Márton az It azonos helyén.

1014. I. Transylvanus, Maximilianus nevének írása helyesebb lenne Maximilianus Transylvanus formában, ahogyan Janus Pannonius nevét is írjuk.

1003. I. Tótfalusi Kis Miklós fejezete kiegészíthető Vértes O. András: *Misztótfalusi Kis Miklós a magyar denazalizációról* (Magyar Nyelv, 1965. 91.) c. írásával.

1058. I. Zrínyi Miklósról szólnak még a következő tanulmányok illetve cikkek: Perjés Géza: *A „metodizmus” és a Zrínyi–Montecuccoli vita*. Századok, 1961. 507–533.; 1962. 25–45. – Perjés Géza: *Zrínyi Miklós és kora*. Bp. 1965. – Stier Miklós – Vida István. *Zrínyi-émlékek a Nemzeti Múzeumban*. Századok, 1964. 608–610. A szúrópróbaszerű vizsgálódást a névmutató néhány korrekciójával zárjuk: a névmutató általában elkülöníti az azonos nevű szerzőket, de nem választotta szét a két Kiss Lajost (néprajzkutató és esztéta-irodalomtörténész), valamint a két Szántó Tibort (író és könyvtervező). Kostyál István neve helytelenül szerepel Kostály-ként.

Mindezen hiányosságok ellenére Kozocsa Sándor bibliográfiája alapvető kézikönyve a magyar irodalom kutatóinak, és sajnálatos lenne, ha az újabb kötetekre ismét éveket kellene várunk. (Gondolat, 1978.)

NÉMETH S. KATALIN